

Lausunto Vaalijalan kuntayhtymän kehysuunnitelmasta 2022-2024

283/00.04.01/2021

Kunnanhallitus 30.08.2021 § 189

Valmistelija: kunnansihteeri :

Vaalijalan yhtymäkokous hyväksyi 16.6.2021 kehysuunnitelman 2022-2021 ja pyytää siitä kunnan lausuntoa 6.9.2021 mennessä.

Keväällä 2021 Vaalijalan palveluja ostetaan 17 eri maakunnasta. Vuoden 2021 palvelujen myyntiarvio ulkokunnille on 25 M€. Se on noin 37 % palvelujen kokonaisymyynnistä ja noin 60 % kuntoutuspalvelujen myynnistä. Palvelujen ostajamaakunnat ovat (prosenttiosuudet koko palvelumyynnistä 01-05/2021):

Pohjois-Savo 36,2 %
Etelä-Savo 26,9 %
Keski-Suomi 11,6 %
Pohjois-Karjala 1,5 %
Muut maakunnat 23,8 %

Huomattavaa on, että Vaalijalan hallitus antoi toukokuun 2021 suoritehintoihin 50 % alennuksen koskien laitospalvelujen palveluja. Alennus kohdistui niin jäsen- kuin ulkokuntiin ja sen arvo oli noin 1,9 M€. Yhtymäkokous päätti lisäksi antaa 2,5 M€ ylijäämän palautuksen jäsenkunnille.

Tämä vuoden erityiskysymykset lausunnon antajille ovat:

1. Millaisia valtakunnallisia sosiaali- ja terveystalvuuja Keski- ja Itä-Suomen yhteistyöalueella (nykyinen KYS erva) voitaisiin tulevaisuudessa tuottaa?
2. Millä tavalla vahvistetaan kuntien peruspalvelujen ja Vaalijalan erityispaalvelujen välistä yhteistyötä ja lisätään ennaltaehkäisevien palvelujen käyttöä?
3. Vaalijalan Sateenkaaren kouluun on oppilasjono, joka ylittää koulun kapasiteetin. Mitä Vaalijala voisi tehdä kuntien koulujen tukemiseksi, jotta opetus siellä onnistuisi?

Kehysuunnitelmaan pyydetään ottamaan kantaa myös muilta osin. Samoin jäljempänä olevaan soteuudistusarvioon.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä on valmistellut seuraavan lausuntoluonnoksen Vaalijalan kehysuunnitelmasta 2022-2024:

"Kehysuunnitelmasta ja sote-uudistuksesta

Vaalijalan kehysuunnitelmasta vuosille 2022 – 2024 Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä toteaa, että se on hyväksytty ennen kuin eduskunta

23.6.2021 hyväksyi esityksen hyvinvointialueiden perustamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistamisesta 1.1.2023 alkaen. Suomeen muodostetaan 21 hyvinvointialuetta, joille siirtyvät kuntien ja kuntayhtymien vastuulla nykyisin olevat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät. Sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien toiminta siirtyy hyvinvointialueille. Kehyysuunnitelmassa on tuotu hyvin esille uudistuva lainsäädäntö, jonka aikataulusta ei ole selkeyttä. Keskeisimpänä palvelutuotantoon vaikuttavana asiana on vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhdistäminen erityislaiksi, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alussa.

Kehyysuunnitelmassa Vaalijalan neljä päätavoitetta sote-uudistuksessa ovat:

1. Vaalijalan palvelutoiminta pysyy yhtenä kokonaisuutena, johon kuuluvat kaikki kuntoutuspalvelut ja avohuollon palvelut kaikissa maakunnissa.
2. Vaalijala on valtakunnallinen julkinen palveluntuottaja, jonka palveluista suurin osa kohdistuu Keski- ja Itä-Suomen yhteistyöalueelle.
3. Vaalijala on toimintakykyinen ja kehittyvä erityispalvelujen tuottaja, jonka organisaatiomuoto on hyvinvointiyhtymä.
4. Sateenkaaren erityiskoulun ylläpito jatkuu osana Vaalijalan toimintaa.

Kehyysuunnitelmassa hyvinvointialueiden aloittamista vuoden 2023 alusta ei ole luonnollisesti laajasti huomioitu, miten kuntayhtymän palvelutuotanto muuttuu eri alueilla, mitä palveluita se tuottaa edelleen ja mitä palveluita Vaalijalan kuntayhtymän esittää siirrettäväksi hyvinvointialueen omaan tuotantoon. Mahdolliset palvelurakenteeseen ja palvelutuotantoon tulevat muutokset sisältyvät hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksiin.

Suunnitelmassa palvelutuotanto on kuvattu lähes nykyisen palvelutuotannon mukaisena. Tulevaisuuden palvelurakenteen tavoitteina Vaalijalalla on vastata vaativimpiin asiakstarpeisiin myös avopalveluissa, siirtää asiakkaiden tilanteen arviointia asiakkaan omaan toimintaympäristöön ja lisätä perhekeskeisen työn osuutta ja varhaista vaikuttamista. Laitos- ja avopalvelujen jaon merkityksen muuttuessa sen voisi korvata palvelujen vaativuuden tasomäärittely. Liikkuvilla kuntoutuspalveluissa konsultoiva työote on keskeistä.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä näkee, että vammaisten henkilöiden ensisijainen palvelutarpeen arviointi ja siihen liittyvät palvelu- ja kuntoutussuunnitelmat tehdään tulevaisuudessa hyvinvointialueen omana palveluna konsultoiden monialaista maakunnallista vammaispalvelukeskusta, jota Posote20 esivalmistelutyössä sen vammaispalvelukeskus-alatyöryhmä esitti keväällä 2021. Vammaispalvelutyöryhmän loppuraportissa todetaan, että maakunnallisesti vammaisten palvelu edellyttää vammaispalvelukeskuksessa toimivaa maakunnallista, monialaista, erityispalveluyksikköä, jonka asiakkaina ovat monivammaiset, kehitysvammaiset, kehitysvammapsykiatriset, neuropsykiatriset, autismit kirjoon kuuluvat asiakkaat sekä erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret. Erityisyksikkö tekee moniammatillisia

palvelutarpeen arvioiteja, kuntoutus- ja asiakassuunnitelmia sekä konsultoi seudullisia palveluita jalkautuen tarvittaessa asiakkaan toimintaympäristöön. Yksikössä tulee olla kehitysvammalääketieteen ja psykologian palvelut. Työ edellyttää integroitumista kuntoutus- ja terapiapalveluiden sekä vammaispalvelujen sosiaalityön kanssa. Yksikön palvelua tuotetaan myös liikkuvina ja etäpalveluina.

Lisäksi vammaispalvelutyöryhmä ehdotti maakunnallista lasten ja nuorten kuntoutusyksikköä. Yksikön asiakkaina tulisivat olemaan alle 21-vuotiaat lapset ja nuoret, joilla vammaisuuden ja muun erityisen tarpeen lisäksi psyykkisen, psykiatrisen ja neuropsykiatrisen hoidon, tuen ja erityisopetuksen tarvetta. Pohjois-Savossa toimiva yksikkö mahdollistaisi lapsen ja perheen yhteyden säilyttämisen. Palveluiden järjestäminen on välttämätöntä lasten hoitotakuun toteuttamiseksi. Vaalijalan kuntayhtymän tulee huomioida palvelutoiminnan suunnitelmassaan vammaispalvelukeskus-alatyöryhmän esitykset.

Vaalijalan alustava suunnitelma palvelujen vaativuuden tasomäärittelystä voi olla tarkoituksenmukainen, mikäli määrittely kytketään palveluiden hinnoitteluun ja asiakkaan saamaan erityisosaamiseen ja yksilölliseen palveluaikaan.

Kehitysvammaisille ja muille vammaisille henkilöille tarkoitettujen palvelujen järjestämisvastuun keskittäminen hyvinvointialueille mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden sekä erityistason palveluiden integraation. Näin monialaisten palvelujen tarpeessa olevat vammaiset henkilöt saavat palvelunsa yhdestä toimipisteestä. Kun kehitysvammaisten erityishuollon järjestämisvastuu on samoissa käsissä vammaispalvelulain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yleislakien mukaisten palveluiden järjestämisvastuun kanssa, palvelutarvetta arvioitaessa ja palveluja myönnettäessä voidaan ottaa paremmin huomioon vammaispalvelulaista ja kehitysvammalaista ilmenevä yleisten sosiaali- ja terveyspalveluiden ensisijaisuuden periaate, joka heijastaa yleisempää sosiaali- ja terveydenhuollon normaalisuusperiaatetta.

Kehyysuunnitelmassa otetaan kantaa erityishuoltopiirien siirtämisestä varoineen ja velkoineen sekä sitoumuksineen hyvinvointialueille. Kehyysuunnitelmassa todetaan tämän olevan pääsääntö ja hyvinvointialueet voivat sopia varojen, velkojen ja sitoumusten jakamisesta myös toisin.

Kunnat eivät päätä hyvinvointialueiden tehtävistä eivätkä hyvinvointialueiden välisestä yhteistyöstä. Merkille pantavaa on kuitenkin Vaalijalan esille nostama huoli vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaamisesta hyvinvointialueille siirtymisen yhteydessä.

Vastaukset erilliskysymyksiin

1. Millaisia valtakunnallisia sosiaali- ja terveyspalveluja Keski- ja Itä-Suomen yhteistyöalueella (nykyinen KYS erva) voitaisiin tulevaisuudessa tuottaa?

Kehyysuunnitelmassa Vaalijalan kuntayhtymä nimeää tulevaisuudessa sen

Osaamis- ja tukikeskuksen valtakunnalliseksi palvelujen tuottajaksi. Kokonaisuuteen sisältyy Nenonpellon yksiköt, kuntoutuspalvelut, asumispalvelut sekä tahdosta riippumaton hoito ja kuntoutus. Nenonpellon yksiköissä tuotetaan määräaikaisena kuntoutuksena erityisryhmien psykososiaalista kuntoutusta, autismiosaamista sekä monivammaisten kehitysvammaisten opetusta ja kuntoutusta. Palvelulla tuetaan kodeissa ja avoyksiköissä tehtävää työtä. Sateenkaarten peruskoulun erityisopetus sekä toisen asteen valmentava opetus ovat osa kokonaisuutta. Kuntoutuspalvelut nähdään valtakunnallisena toimintana, jonka laajuuden määrittävät asiakkaiden ja maakuntien tarpeet ja kysyntä.

Sote-järjestämislain 36 §:n 3 momentin 6 kohdan mukaan samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa on sovittava hyvinvointialueiden työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta sellaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa, jotka harvoin tarvittavina tai erityisen vaativina edellyttävät toistettavuutta tai laaja-alaista erityisosaamista riittävän taidon ja osaamisen saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi tai merkittäviä investointeja laitteistoihin, välineisiin tai toimitiloihin.

Kehyssuunnitelmassa todetaan, että Vaalijalan kuntayhtymän valtakunnallisten erityispalvelujen tuottamista koskevat sopimukset niiden ulkopuolisten kuntien ja muiden erityishuoltopiirien kuntayhtymien kanssa siirtyvät hyvinvointialueille voimaanpanolain omaisuussiirtosääntelyn perusteella. Hyvinvointialue voi järjestää ja tuottaa palveluja toisen hyvinvointialueen alueella vain, jos se toimii yhteistyössä tai -toiminnassa kyseisen hyvinvointialueen kanssa.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä näkee, että Pohjois-Savon hyvinvointialueella sosiaali- ja terveydenhuolto on suunniteltava ja toteutettava sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve hyvinvointialueella edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen, lähellä asiakkaita. Vaalijalan palveluiden käyttöön tulee vaikuttamaan myös maantieteellinen etäisyys sekä esimerkiksi etäpalveluiden mahdollisuus.

Hyvinvointialueiden yhteistoimintana järjestettäviä palveluja voisivat olla kehitysvammapsykiatrisen hoidon, rikosseuraamusten piiriin joutuneiden kehitysvammaisten ja FASD-oireyhtymästä kärsivien lasten sekä erityisen vaikeasti kehitysvammaisten lasten tutkimus ja hoito.

2. Millä tavalla vahvistetaan kuntien peruspalvelujen ja Vaalijalan erityispalvelujen välistä yhteistyötä ja lisätään ennaltaehkäisevien palvelujen käyttöä?

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä katsoo, että hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden järjestämistä toiminta-alueellaan. Vaalijalan yhteistyö määrittyy tulevissa sopimuksissa. Ennalta ehkäiseviä palveluista vastaavat myös kunnat. Koulutoimi ja varhaiskasvatus ovat olennainen peruspalvelu myös vammaisille lapsille ja nuorille. Vaalijalan osaamista tulee hyödyntää myös tulevaisuudessa opetuksen tukea suunniteltaessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen myötä ja Vaalijalan toiminnan siirtyessä hyvinvointialueille peruspalvelujen ja Vaalijalan erityispalvelujen vahvistamiseen ja ennaltaehkäisevien palvelujen käytön lisäämiseen liittyvät kysymykset tulee käsitellä hyvinvointialueilla.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä pitää tärkeänä, että hyvinvointialueelle siirryttäessä palveluja kehitetään ja sovitetaan yhteen katkeamattomiksi palveluketjuiksi ja kokonaisuuksiksi ja että siirtymävaiheessa asiakkaat eivät jää ilman heille kuuluvia palveluja.

3. Vaalijalan Sateenkaaren kouluun on oppilasjono, joka ylittää koulun kapasiteetin. Mitä Vaalijala voisi tehdä kuntien koulujen tukemiseksi, jotta opetus siellä onnistuisi?

STM:n tekemän selvityksen (STM raportteja ja muistioita 42/2018) mukaan suurin osa erityishuoltopiireistä on siirtämässä kouluja osaksi kuntien perusopetusta. Selvityshenkilöiden ehdotuksena on, että perusopetus järjestetään lähikouluperiaatteella. Lapsen siirtyminen pois kotoa Nenonpellon yksikköön opetuksen järjestämisen vuoksi on pitkävaikutteinen ratkaisu ja edellyttää usein muun muassa vaativien asumispalvelujen, kuljetuspalvelujen ja erilaisten tukipalvelujen järjestämistä, joilla on myös kustannuksia lisäävä vaikutus. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän mielestä lapsen koulunkäynti tulee turvata ensisijaisesti lähikouluperiaatteella.

Esitettyyn kysymykseen liittyen kuntayhtymää kiinnostaa, millä tavalla Vaalijala on reagoinut STM:n selvityksen mukaiseen ehdotukseen perusopetuksen järjestämisestä lähiopetuksena ja millaista yhteistyötä Vaalijala esittää opetuksen järjestämiseksi lähiopetuksena.

Yhteenvetona vammaisten henkilöiden palvelujen järjestämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen yhteydessä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä pitää hyvänä sitä, että laajemmalle väestöpohjalle kootut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut mahdollistavat nykyistä paremmin erilaisten erityispalvelujen, kuten kehitysvammaisten erityishuolto ja muut vammaispalvelut, yhdenvertaisen saatavuuden sekä kehittämistyön. Uudistamisessa tulee turvata riittävät resurssit ja vahva valvonta. Keskeistä on asiakkaiden todellisen yhdenvertaisuuden, oikeuksien ja turvallisuuden toteutuminen."

Päätösesitys

Kunnanjohtaja:
Sonkajärven kunta yhtyy Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän lausuntoluonnokseen.

Päätös

Kunnanhallitus:
Kunnanhallitus yksimielisesti hyväksyi päätösesityksen.
